

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgra Makarego Piaseckiego pn. „*Transfer technologii w przedsiębiorstwach przemysłu przetwórstwa spożywczego – uwarunkowania, modele*”

Promotor: dr hab. Edward Stawasz, prof. UŁ

Promotor pomocniczy: dr hab. Paweł Głodek

Praca przedkładana na Wydziale Zarządzania

Uniwersytetu Łódzkiego

W recenzji dokonano oceny zasadniczych aspektów rozprawy doktorskiej, tj.:

- wyboru problematyki badawczej i uzasadnienia wyboru tematu,
- podstawowych hipotezy i celu badawczych,
- źródeł informacji i metod badawczych,
- struktury i zawartości merytorycznej dysertacji
- oraz sformułowano konkluzję kwalifikacyjną całej dysertacji.

Przedłożona praca doktorska obejmuje 406 strony maszynopisu i składa się ze spisu treści, wprowadzenia, treści właściwej (5 rozdziałów), zakończenia, bibliografii, spisów tabel, wykresów, rysunków oraz rozbudowanych załączników. Dysertacja została wzbogacona o 21 tabel, 13 wykresów, 30 rysunków i 14 załączników. Opracowanie zostało oparte na obszernym materiale empirycznym oraz bogatej literaturze (ca 200 pozycji) polskiej i obcojęzycznej.

1. Problematyka badawcza i uzasadnienie wyboru rozprawy doktorskiej

Podjętą w rozprawie doktorskiej problematykę uważam za ważną, aktualną i oddającą specyfikę i stan polskiego przemysłu. Jak wynika z doświadczeń krajów wysoko rozwiniętych, aktywność innowacyjna i związany z nią transfer technologii do przedsiębiorstw i regionów wpływa na ekonomiczność prowadzonej tam działalności gospodarczej. Inne podmioty dostrzegając skutki zmian u konkurencji, przez efekt naśladownictwa wprowadzają zmiany u siebie, co określane jest procesem dyfuzji. Przy jej okazji pojawiają się korzyści zewnętrzne innowacji rozprzestrzeniając się po rynku, w tym do sektorów tradycyjnych, czyli technologicznie już mniej rozwojowych. W krajach o dużej luce technologicznej transfer gotowych rozwiązań jest często głównym źródłem postępu w przemyśle, wspomaganym przez

relacje na linii nauka i gospodarka. Nie inaczej jest w Polsce. Krajowa gospodarka, mimo nadrabiania zaległości, jest na dużo niższym poziomie technologicznym (czyt. mniej konkurencyjna) niż najwyżej rozwinięte państwa.

Przemysł spożywczy w Polsce, choć należy do niskiej techniki, jest uznawany za wysokokonkurencyjny. Ponadto, stanowi on ważną część krajowej produkcji przemysłowej. Wielu autorów upatruje w nim wysokiego potencjału rozwoju, w tym tego technologicznego. Badania aktywności innowacyjnej w tym przemyśle wydają się uzasadnione. Transfer technologii aktywnych i pasywnych rokuje szanse na utrzymanie lub wzmocnienie jego pozycji konkurencyjnej na rynku europejskim. Odkrywanie modeli biznesowych rządzących tymi procesami, na tym etapie rozwoju cywilizacyjnego Polski, wydaje się być zadaniem ze wszech miar celowym, aktualnym i interesującym poznawczo oraz aplikacyjnie. Określenie bowiem kanałów transferu technologii, uwarunkowań za niego odpowiedzialnych pozwoli wspomóc proces projektowania i realizacji programów wsparcia zmian technologicznych w przemyśle spożywczym, ze szczególnym uwzględnieniem jego regionalnej specyfiki, dookreśleniem kierunków rozwoju i przeformułowania stosowanych instrumentów.

Autor, badając transfer technologii do przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w województwie łódzkim, podjął próbę rozwiązania tak sformułowanych problemów i odpowiedzi na postawione pytania. Region Łódzki jest średnio rozwiniętym na tle innych województw w Polsce i słabo na tle pozostałych w skali Unii Europejskiej. Wydaje się on właściwym terytorium eksploatacji i kreowania nowej wiedzy, która może być użyteczna.

Wychodząc z przedstawionych uwarunkowań, chciałbym podkreślić słuszność i trafność wyboru tematu w kontekście intencji, celowości i wymagań stawianym rozprawom doktorskim. Temat pracy mgra Makarego Piaseckiego jest właściwy i w pełni uzasadniony oraz ma znaczenie z punktu widzenia potrzeb badań naukowych, jak i użyteczny dla praktyki życia gospodarczego. Prezentowana rozprawa wpisuje się w nurt badań nad kluczowymi zagadnieniami innowacyjności przedsiębiorstw w krajach doganiających. Wyniki przedstawionych przez Autora badań empirycznych mogą być pomocne przy formułowaniu kierunków polityki regionalnej innowacyjnej.

2. Podstawowa hipoteza i cel badawczy rozprawy doktorskiej

Autor sformułował ogólny cel rozprawy, którym jest identyfikacja uwarunkowań transferu technologii, opracowanie założeń modeli charakteryzujących transfer technologii w przedsiębiorstwach przemysłu przetwórstwa spożywczego oraz przedstawienie wniosków i rekomendacji w zakresie wyboru ścieżek i instrumentów transferu technologii (s. 10). Z tego

z kolei zostały wyodrębnione cele teoretyczny, empiryczny i praktyczny oraz na końcu, pięć celów szczegółowych (s. 10), będących logiczną kontynuacją celu ogólnego rozprawy.

Jednocześnie mgr Makary Piasecki (s. 11) sformułował trzy hipotezy badawcze (H1, H2, H3) w następujących brzmieniach:

1. Modele transferu technologii w przemyśle spożywczym znajdują się pod wpływem licznych uwarunkowań, będących odzwierciedleniem bardzo dużej różnorodności stosowanych technologii, procesów badań i etapów produkcji oraz rynków zbytu, co uzasadnia przyjęcie charakterystyki modelu zintegrowanego transferu technologii w tym przemyśle.
2. Bariernami transferu technologii w przedsiębiorstwach przetwórstwa spożywczego jest niedostatek odpowiednich zasobów wiedzy, niska zdolność absorpcji wiedzy i technologii oraz niedostatek środków finansowych
3. Niska skuteczność wsparcia publicznego dla rozwoju technologicznego i innowacyjnego ogranicza efekty transferu technologii dla przedsiębiorstw przetwórstwa spożywczego.

Hipotezy pomocnicze ściśle nawiązują do głównej i przyjęły następującą postać (s. 10):

1. Działalność przedsiębiorstw innowacyjnych charakteryzuje wyższa ekonomiczna efektywność działania w wymiarze operacyjnym w odniesieniu do ogółu przedsiębiorstw.
2. Przedsiębiorstwa, które wdrożyły projekty innowacyjne tworzą dodatnią ekonomiczną wartość dodaną w odniesieniu do alternatywnych, rynkowych możliwości alokacji ich kapitału.

Sformułowane cele i hipotezy, w moim przekonaniu, są postawione zasadniczo trafnie i dobrze porządkują dalszy tok postępowania badawczego. Oceniając pytania badawcze pracy (s. 11-12), można uznać, że są one prawidłowo i właściwie sformułowane oraz adekwatne do postawionego problemu badawczego. Zarówno cel, jak i hipotezy mają zakresy uzasadniające przygotowanie rozprawy awansowej.

W tym miejscu wyrażam wstępną opinię, iż Doktorant zrealizował założony cel swojej rozprawy, prezentując opracowanie o właściwych walorach merytorycznych i poznawczych, w pełni odpowiadających wymogom rozprawy doktorskiej.

3. Źródła informacji i metody badawcze

Rozważania podjęte w pracy opierają się na pogłębionych studiach literaturowych. Wykorzystano 200 pozycji piśmienniczych zachowując równowagę między literaturą krajową i obcojęzyczną. Wykorzystano dane statystyczne i informacje Głównego Urzędu Statystycznego. Autor był współuczestnikiem dwóch projektów badawczych, ściśle powiązanych z podejmowaną problematyką – badania foresightowe (scenariusze rozwoju) i stworzenia narzędzi w zakresie monitorowania innowacyjności w województwie łódzkim. Przeprowadzono również badanie autorskie polegające na pogłębionych wywiadach indywidualnych na grupie 25 przedsiębiorstw przetwórstwa spożywczego w województwie łódzkim. Posłużyły one jako dopełnienie holistycznego obrazu stanu i możliwości transferu technologii do i w obrębie systemu przemysłowego.

4. Struktura i zawartość merytoryczna dysertacji

Przechodząc do szczegółowej oceny treści i zawartości rozprawy pragnę zwrócić uwagę, że tytuł jest w pełni zgodny z treścią i prezentowaną problematyką. Przyjętym celom w rozprawie został podporządkowany jej układ. Praca składa się z pięciu rozdziałów merytorycznych, które można ująć w cztery zasadnicze części. Pierwsza z nich (rozdziały I-II) zawiera analizę literatury krajowej i zagranicznej, wyjaśnienie na gruncie teoretycznym zagadnień transferu technologii i uwarunkowań takich procesów. Druga część (rozdział III) przybliży specyfikę przemysłu spożywczego w województwie lubuskim pod kątem specyfiki stosowanych technologii i uwarunkowań rozwoju. Część trzecia jest metodyczno-empiryczna (rozdział IV) i koncentruje się na opisie wykorzystanych metod badawczych i empirycznej weryfikacji sformułowanej hipotezy i założeń badawczych, gdy czwarta część (rozdział V) ma charakter postulatywno-oceniający.

Rozdział pierwszy zatytułowany „Innowacje i rozwój gospodarczy” (34 stronicie) można uznać za wprowadzający do problematyki rozprawy. Autor skupia swoje rozważania na wyjaśnieniu podstawowych pojęć: innowacji i ich źródeł, rodzajów, uwarunkowań; modeli i systemów innowacji; pozycjonuje innowacje jako czynnik konkurencyjności przedsiębiorstw na różnych poziomach agregacji, pokazując dorobek naukowy z tego zakresu. Rozdział kończą problemy polityki i strategii innowacji na poziomie makro. Ten fragment pracy należy uznać za przeglądowy i porządkujący omawiane w rozprawie zagadnienia, będące podstawą dla treści głównej rozprawy.

Rozdział drugi wprowadza kategorię transferu technologii i jej uwarunkowań (43 stronicie). Punktem wyjścia rozważań w tym rozdziale jest wyjaśnienie pojęcia transferu

technologii w naukach ekonomicznych i różne podejścia czy kontrowersje semantyczne z nim związane. Autor przedstawia różne rodzaje technologii, formy jej transferu i pomiar efektywności na skutek omawianych zjawisk.

Oceniając treść rozdziałów 1-2 uważam, że zakres przedstawionych zagadnień, jak i merytoryczna ich strona, są przygotowane solidnie i wystarczająco z punktu widzenia przyjętego celu pracy. Doktorant wykazał się umiejętnością prezentacji wielu różnorodnych zagadnień i podejść z tym związanych, poddając je krytyce. Na szczególne uznanie zasługuje docieklivość Autora i każdorazowo próba równie głębokiego, lecz nie przesadnego, omówienia poszczególnych wątków. Dzięki temu, choć rozdziały pierwszy i drugi poruszają znane badaczom problemy, to ich lektura nie jest uciążliwa, a wręcz przeciwnie.

Rozdział trzeci jest pierwszą z dwóch częścią analityczno-postulatywnych (44 stronic). Autor charakteryzuje tu przemysł spożywczy, jego znaczenie gospodarcze, krytyczne technologie, kierunki badawcze i scenariusze rozwoju w skali kraju. Dalej, przechodzi do uwarunkowań funkcjonowania tego przemysłu w województwie łódzkim, koncentrując swoją uwagę na aspektach innowacyjnych, inteligentnych specjalizacjach i stosowanych technologiach. Paragrafy 3.22 i 3.24 mogłyby być połączone, ponieważ dotyczą nachodzących na siebie problemów, czyli deskrypcji innowacyjności regionu. Autor rozgraniczył te dwa paragrafy prawdopodobnie ze względu na inne źródła danych pierwotnych – Główny Urząd Statystyczny i badanie, którego był uczestnikiem w zakresie monitorowania innowacyjności w województwie łódzkim. Taki koncept wydaje się budzić jednak wątpliwości.

W kolejnym rozdziale (48 stronic) zaprezentowane zostały przyjęte założenia badawcze i wyniki przeprowadzonych badań w przemyśle spożywczym województwa łódzkiego. Analiza empiryczna była przeprowadzona w oparciu o strategiczne badania i dokumenty ogólnopolskie i regionalne oraz pogłębiony autorski wywiad 25 przedsiębiorstw spożywczych w województwie. Autor sukcesywnie odpowiada na pytania badawcze postawione w początkowej części tego rozdziału, osiągając zamierzone cele. Zasadniczo omawia wieloaspektowo system innowacji z perspektywy transferu technologii między poszczególnymi aktorami w regionie i jego otoczenia. Wnioski badawcze wydają się interesujące, aczkolwiek dotyczą wyłącznie badanego województwa i sektora spożywczego w jego obrębie. Nasuwa się pytanie, w trakcie lektury tego rozdziału, o oczekiwaną zbieżność osiągniętych rezultatów badawczych z tymi dla innych województw – uniwersalność systemowa wniosków. Nie było to co prawda przedmiotem rozważań Autora, niemniej pytanie takie nasuwa się samoistnie.

Za najbardziej wartościową część pracy należy uznać rozdział piąty (22 stronic). Jest on udaną próbą weryfikacji hipotez zawartych we wstępie, ale również osiągnięcia założonego

celu głównego. Autor rozpoczął rozważania od osadzenia modelu transferu technologii w procesie innowacyjnym. Przeszedł dalej do omówienia różnych modeli transferu technologii w zależności od jej typu, aby skupić się na specyfice tego procesu w przemyśle spożywczym w koncepcyjnym podziale na trzy fazy: inwencji, badań naukowych i uruchomienia produkcji oraz komercjalizacji. Ostatnim i najważniejszym fragmentem tego rozdziału są zaprezentowane wyniki przeprowadzonych badań o stanie i kierunkach funkcjonowania sektorowego systemu transferu technologii w podziale na potencjał absorpcyjny przedsiębiorstw i posiadane zasoby, źródła wiedzy o możliwościach transferu technologii i współpracy z jednostkami naukowymi, sieci współpracy przedsiębiorstw z otoczeniem oraz polityki innowacyjnej państwa i związanego z nią wsparcia publicznego. Autor wskazał między innymi na znaczące różnice absorpcyjne nowych technologii w zależności o rodzaju realizowanej działalności spożywczej i stopnia rozwoju przedsiębiorstw, niski poziom zaufania między kolejnymi aktorami procesu transferu zarówno w pionie i poziomie czy na kierunki transferu technologii do przedsiębiorstw. Opracowany i zaprezentowany kompleksowy model transferu technologii można uznać za oryginalny wkład Doktoranta do nauki. Ma on również znaczną wartość praktyczną i może stanowić bazę odniesienia dla działań decydentów w województwie łódzkim w zakresie kształtowania na tym terenie polityki transferu technologii. Sposób prezentacji i analizy wyników jest prawidłowy i wskazuje na dobre przygotowane Autora do prowadzenia badań. Na szczególną uwagę zasługuje systematyczność i konsekwentność prowadzonych rozważań.

Pozytywnie oceniam zakończenie pracy, w którym Autor sformułował szereg rekomendacji dla polityki innowacyjnej. Zdefiniował On również ograniczenia związane z prowadzonymi badaniami, ustosunkował się do weryfikacji hipotez badawczych i założonego celu głównego. Układ pracy oceniam jako logiczny i merytorycznie uzasadniony.

Nie negując zasadniczych wyników badań, postuluję ich kontynuację w przyszłości uwzględniając modelowanie statystyczne, które umożliwi bardziej systemowo i obiektywnie spojrzeć na transfer technologii do i w obrębie regionu. Konsekwencją implementacji modeli ekonometrycznych mogłyby być nowoodkryte konkluzje. Należy zauważyć, iż Doktorant skoncentrował się na jednym województwie Polski. Powstaje pytanie o przenaszalność opracowanego modelu do innych regionów i Polsce jako kraju. Doktorant w trakcie pisania pracy dopuścił się również kilkudziesięciu uchybień technicznych na stronach: 5, 6, 8, 9, 10, 11, 14, 17, 18, 19, 25, 29, 37, 52, 77, 89, 107 i kolejnych, oraz językowych a dotyczących przede wszystkim użycia takich sformułowań jak „branża”, „model popytowy i podażowy”, „pionowe i poziome związki” czy „wdrażanie innowacji”. Nie jest ich wiele i pozostają bez znaczenia dla odbioru pracy jako całości. Dyskusyjne wydają się również sformułowania: „(...)

postęp inkrementalny prowadzi do utrzymania poziomu innowacyjności regionu na niezmiennym poziomie” (s. 69) czy „(...) innowacyjne produkty dają przewagę konkurencyjną w większym stopniu niż obniżka kosztów i cen produktów” – na rynku wysokokonkurencyjnym (s. 37).

5. Konkluzja klasyfikacyjna

Reasumując chciałabym podkreślić, iż rozprawa doktorska Pana mgra Makarego Piaseckiego zawiera istotny ładunek poznawczy oraz aplikacyjny, który wzbogaca wiedzę w omawianym zakresie. Posiadając cechy nowatorskie (m.in. stworzony model biznesowy dla przedsiębiorstw przetwórstwa spożywczego w regionie oraz systemowość podejścia czy jego kompleksowość i wielowymiarowość) praca stanowi w moim przekonaniu wartościowy dorobek naukowy Autora. Do innych walorów tej pracy zaliczam ponadto :

- trafny wybór tematu, który jest aktualny i ważny,
- wyraźnie zakreślony cel, którego wybór poparty jest studiami literatury krajowej i zagranicznej,
- wykorzystanie w pracy aktualnej i bogatej literatury przedmiotu. Znajduje to odzwierciedlenie zarówno w przypisach, jak i końcowej bibliografii końcowej,
- umiejętność sformułowania celów pracy i stawiania hipotez badawczych, które w sposób przekonujący weryfikuje i trafnie formułuje wnioski,
- oparcie rozważań na wynikach własnych i obcych badaniach empirycznych. Przytoczone wyniki badań pozwoliły Doktorantowi zweryfikować hipotezę,
- aplikacyjna oryginalność badań, przejawiająca się tak w zakresie zdefiniowania problemu, jak zaproponowaniu kompleksowego zbioru rekomendacji go rozwiązujących.

W świetle powyższej oceny zawartości rozprawy doktorskiej Makarego Piaseckiego nt. „Transfer technologii w przedsiębiorstwach przemysłu przetwórstwa spożywczego – uwarunkowania, modele”, pragnę stwierdzić, że stanowi ona oryginalne rozwiązanie zagadnienia naukowego. Rozprawa ta w pełni spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim w naukach społecznych, w dziedzinie nauk ekonomicznych i dyscyplinie nauk o zarządzaniu i jakości, w świetle ustawy o tytule naukowym i stopniach naukowych. Wnoszę o jej dopuszczenie do publicznej obrony.

